

Van representatie naar participatie en co-creatie in tijden corona

Door Teun Gautier en Floor Ziegler, Stadsmakers van ZieglerGautier

Samen vormgeven aan de nieuwe binnensteden.

Het vermogen van de samenleving om de leefomgeving mede vorm te geven is fundamenteel veranderd en gegroeid. De kracht en capaciteit van bewoners is sterk toegenomen. In de zestiger jaren van de vorige eeuw was 90% van de beroepsbevolking "laag-opgeleid", nu is dat 22%. De positie van de vrouw is misschien nog niet wat die moet zijn maar de rol en bijdrage aan het maatschappelijk verkeer van vrouwen zijn enorm toegenomen. Tenslotte zien we tweede en derde generatie migranten die een geweldige opwaartse mobiliteit laten zien.

Tijdens de wederopbouw zijn veel verantwoordelijkheden van de leefwereld verschoven naar de overheid. Met ons systeem van representatieve democratie kozen wij mensen en mandateerden hen om, namens ons, beslissingen te nemen die onze levens en omgeving aangingen. We gaven daarmee zeggenschap uit handen én ontnamen deelnemers van gemeenschappen mogelijkheden om bij te dragen. De soep voor de zieke buurman werd bezorgd door de buurt opbouwmedewerker, de speeltuin werd gemaakt door de overheid. De visie op de omgeving werd nu bedacht in het gemeentehuis.

Inmiddels groeit in de leefwereld het besef dat we het zelf kunnen. Het Friese dorp Garyp (1.850 inwoners) besloot samen om duurzaam te worden. Zij richtten een energiecoöperatie op, legden een complex met 2.700 zonnepanelen aan op een oude vuilnisbelt en zijn hard bezig aardgasvrij te worden. De panelen leveren 1 miljoen per jaar op waarmee het dorp sociale woningen gaat ontwikkelen, met hun eigen coöperatie, eigendom van het dorp. Het is slechts een voorbeeld. Tijdens de coronacrisis werd het vermogen in de samenleving ook zeer zichtbaar in de vele initiatieven en mooie projecten.

De Omgevingswet is het gevolg van deze ontwikkeling en lijkt er zelfs iets op vooruit te lopen. "Participatie" en "nieuwe democratie" zijn veelgebruikte termen voor een overheid die toenadering en misschien zelfs wel hulp zoekt bij bewoners. Maar participatie is niet voldoende en oneigenlijk: het is de overheid die zegt dat bewoners mee mogen doen, zij initieert, nodigt uit, financiert en bepaalt de voorwaarden. Participatie is ook een reactief proces: de overheid identificeert een maatschappelijk vraagstuk, voelt zich eigenaar van het probleem en daarmee eigenaar van de oplossing. De overheid doet onderzoek en komt met een plan waar bewoners, in het buurthuis, op mogen reageren. Participatie is niet goed genoeg. Het is een fase die eigenlijk al gepasseerd is.

Co-creatie is een volgende stap die gaat over samenwerking op basis van gelijkwaardigheid. Het begint al bij de bron van waaruit een maatschappelijk thema kan worden geïdentificeerd. Het mandaat daarvoor ligt bij de systeem- én leefwereld. Vanuit het vroegst mogelijke moment wordt er samengewerkt. Door bewoners niet pas te betrekken als de contouren van plannen al uitgewerkt zijn, worden er betere plannen gemaakt en nemen het draagvlak en de bijdrage van bewoners sterk toe.

De kloof is eigenlijk een tussenruimte waarin systeem- en leefwereld elkaar weer kunnen ontmoeten rond thema's, waar gelegenheidscoalities kunnen ontstaan van bestuurders, ambtenaren, ontwikkelaars, bewoners en Stadmakers. Met mensen die willen en kunnen samenwerken op basis van capaciteiten en gelijkwaardigheid.

Nederland heeft waarschijnlijk de beste ambtelijke infrastructuur ter wereld. Wij hebben een enorm betrouwbare, toegewijde en bekwame overheid. We hebben ook een enorm bekwame en toegewijde bottom-beweging en de samenwerking kan anders. De overheid in Garyp durfde het om te draaien: "het is jullie dorp, jullie visie en jullie kunnen het misschien wel beter dan wij het kunnen, zeg ons hoe we kunnen helpen". De overheid schaarde zich naast de bewoners, steunde en faciliteerde, droeg bij vanuit hun vermogen maar deelde het eigenaarschap en gunde de oplossing aan de bewoners. Bewoners die daarmee een enorme "sense-of relevance" ervaarden, die zich nog meer verbonden in hun gemeenschappelijkheid omdat ze daar aan bijdroegen. Wij bezochten Garyp en zagen hoe mooi het kan zijn, een andere wereld, een nieuwe wereld waarin je aanzien in de gemeenschap gebaseerd is op wat je er aan bijdraagt, niet op wat je er aan onttrekt.

De huidige coronacrisis vormt een historisch punt in de geschiedenis, maar ook een punt om rustig de huidige manier van werken te evalueren en mogelijk te herzien. Corona heeft ons geleerd dat lokale netwerken en betrokkenheid ontzettend van belang zijn. Niet alleen voor de zelfredzaamheid van personen, maar ook in het kader van de leefbaarheid en ontwikkelingen in de wijk. Denk hierbij aan de straatbingo die wordt georganiseerd en waarbij jong en oud elkaar na lange tijd (op afstand) ontmoet. Corona heeft ons ook geleerd dat niet overal overheidssturing of projectmatig aangestuurde acties nodig zijn, maar dat individuen en partijen ook zelf met initiatieven komen om elkaar te helpen. Deze manier van denken biedt kansen voor de toekomst en de manier waarop we in de toekomst samenwerken.